

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра психології

Керлер Катерина Аркадіївна

**ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ-
ПСИХОЛОГІВ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

спеціальність 053 Психологія

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-професійною програмою
«Психологія»

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук, доцент
Діхтяренко Світлана Юріївна

Умань – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА.....	6
1.1. Особистість психолога як предмет наукових досліджень.....	6
1.2. Структура професійно орієнтованих особистісних якостей студентів-психологів.....	16
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	32
2.1. Організація та методи емпіричного дослідження.....	32
2.2. Результати емпіричного дослідження особистісних якостей студентів-психологів.....	41
2.3. Програма тренінгу професійно-особистісного зростання майбутнього психолога.....	83
ВИСНОВКИ.....	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	92
ДОДАТКИ.....	99

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Професія психолога досить специфічна: особистість є об'єктом і суб'єктом психологічного впливу. Психолог працює з особистістю і, водночас, сам є особистістю, яка впливає на особистість клієнта. Таким чином, особистість психолога – основний інструмент психологічної допомоги. Тому успіх професійної діяльності психолога залежить не лише від його професійних знань, умінь та навичок, але і від особистісних характеристик. Від особистісного розвитку суб'єкта психологічної діяльності залежать результати професійного впливу психолога на людину.

Різним аспектам професійно важливих якостей психолога присвячено чисельні наукові дослідження, зокрема: компетенції як показника фахової спроможності (П. Бачинський, С. Бондар); готовності психолога до діяльності (І. Зимня, Є Клімов, Н. Кузьміна); особистісним якостям і показникам професіоналізму (А. Деркач, Л. Долинська, І. Булах, В. Семиченко).

Особливу увагу вчених приділено особистісним якостям психолога, оскільки вони пов'язані зі специфікою підготовки у закладах вищої освіти та характерні тривалим періодом формування (Ж. Вірна, М. Д'яченко, І. Зимня, Л. Терлецька, Н. Чепелева); здійснено аналіз їхньої самоактуалізації у зв'язку з результативністю діяльності (Г. Абрамова, М. Молоканов, О. Саннікова).

Водночас, слід відзначити певні розбіжності у розумінні різними авторами шляхів активізації процесу формування особистості професіонала. Зокрема, це пов'язано зі специфікою особистісно орієнтованої освіти, з психологічним супроводом як системою професійної діяльності психолога, з розвитком смислової професійної установки, зі самоактуалізацією особистісного і професійного «Я» психолога, з ієрархією значущих якостей психолога. Вивчення процесу підготовки фахівця на основі системного аналізу представлено у наукових доробках С. Максименка, Н. Чепелевої, Т. Яценко.

На сучасному етапі розвитку психології здійснення цілеспрямованого дослідження особливостей формування особистісних якостей майбутніх психологів набуває актуальності, що і зумовило вибір теми нашого дослідження: «Формування особистісних якостей студентів-психологів в процесі фахової підготовки».

Мета дослідження – дослідити особливості формування особистісних якостей студентів-психологів в процесі фахової підготовки.

Відповідно до поставленої мети визначені такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити теоретичний аналіз досліджень проблеми формування особистісних якостей психолога.
2. Розробити комплекс діагностичних процедур та емпірично встановити зазначені якості психолога.
3. Виявити в процесі експерименту ознаки та сутність особистісних якостей психолога.
4. Визначити та розробити програму професійно-особистісного зростання майбутніх психологів, спрямовану на розвиток їхніх професійно орієнтованих особистісних якостей.

Об'єкт дослідження – особистісні якості студентів-психологів.

Предмет дослідження – особливості формування особистісних якостей майбутнього психолога в процесі фахової підготовки.

Для досягнення мети і розв'язання поставлених завдань використано такі **методи дослідження**: *теоретичні*: теоретичний аналіз психологічної літератури з проблеми дослідження; зіставлення, узагальнення та систематизація результатів наукових досліджень з метою визначення стану розробленості проблеми; *емпіричні*: спостереження, експеримент, опитування, психодіагностичні методи; якісний та кількісний аналіз емпіричних даних.

Практичне значення дослідження полягає у створенні комплексу психодіагностичних методик для вивчення особливостей особистісних якостей студентів-психологів, визначення їхньої структури. Розроблений

тренінг професійно-особистісного зростання майбутніх психологів доцільно використовувати у системі підготовки фахівців у закладах вищої освіти. Матеріали дослідження використані при викладанні дисциплін: «Психологічне консультування», «Психологія особистості» та в процесі проходження навчальної та виробничої практики майбутніх психологів.

Дані про апробацію. Матеріали магістерського дослідження доповідалися на засіданні кафедри психології, на ІХ-тій Всеукраїнській науковій Інтернет-конференції «Наукові психологічні дослідження і розробки молодих вчених» (Умань, 29-30 жовтня 2020 року) та на Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми особистісного зростання» (Житомир, 13 травня 2021 року).

Експериментальною базою дослідження слугував факультет соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Дослідженням було охоплено 192 студенти спеціальності «Психологія».

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 74 найменування. Робота містить таблиці та малюнки.

ВИСНОВКИ

Проведене теоретико-експериментальне дослідження проблеми формування особистісних якостей студентів-психологів дозволяє дійти таких висновків.

Теоретичний аналіз і узагальнення результатів наукових досліджень дозволили визначити сутність індивідуально-особистісних та професійних якостей психолога, Установлено, що професійні якості визначають як сукупність особистісних проявів, інтегральні психологічні характеристики суб'єкта.

Встановлені риси склали структуру професійно орієнтованих особистісних якостей майбутніх психологів, симптомокомплекси якої містять різні компоненти. У процесі дослідження з'ясовано, що зазначеним якостям

властива специфіка, яка відображена в змісті зазначених складових, а саме: когнітивно-рефлексивний симптомокомплекс, що охоплює інтелект, індивідуальний стиль мислення, інтуїцію, рефлексію; морально-етичний емпатійність, сензитивність, альтруїзм, моральність, відповідальність; комунікативно-афіліативний комунікативність, афіліативність, компетентність, потребу в саморозвитку і самореалізації, самовдосконаленості.

Реалізація емпіричного дослідження здійснювалася із застосуванням широкого арсеналу психодіагностичних методик. Аналіз отриманих даних дозволив виявити провідні особистісні якості, що впливають на професійне зростання майбутніх психологів: особистісно-регулятивні, комунікативно-організаторські, емпатійні здібності; емоційну стійкість та професійну ідентифікацію. Доведено істотні відмінності між ступенем сформованості професійно орієнтованих якостей у студентів до і після формувального експерименту, що дало змогу оцінити ефективність застосування запропонованих методів формування професійно орієнтованих особистісних якостей, зокрема, системи тренінгу особистісного зростання. Так, на констатувальному етапі дослідження поміж найбільш впливових професійно орієнтованих особистісних якостей виявлено поєднання комунікативних рис та якостей, пов'язаних із регуляцією власної поведінки. За результатами формувального впливу провідним фактором визначена емпатійність як компонент морально-етичного симптомокомплексу.

Визначено рівні сформованості професійно орієнтованих особистісних якостей: високий, середній та низький. Так, високий рівень зафіксовано при проявах таких якостей, які найбільшою мірою детермінують цілісну психологічну професійну характеристику особистості; середньому рівню властива не повна сформованість елементів; низькому рівню – характерні мінімальні прояви професійно орієнтованих особистісних якостей у майбутніх психологів. Встановлено, що позитивні тенденції в розвитку досліджуваних якостей представлені за рівнем сформованості

Виходячи з результатів констатувального експерименту визначені психологічні засади формування професійно орієнтованих особистісних якостей майбутнього психолога у поєднанні принципів гуманізації, інтеграції, індивідуалізації, суб'єктності, цілісності, детермінізму.

Створено та обґрунтовано модель формування професіонала високого рівня, структура якої охоплює симптомокомплекси (когнітивно-рефлексивний, морально-етичний, комунікативно-афіліативний), що характеризуються показниками, виділеними на попередніх етапах дослідження.

Встановлено, що застосування активних засобів впливу на становлення особистості майбутнього психолога на етапі навчання у закладі вищої освіти має здійснюватися у тісній єдності зі змістовими блоками навчального процесу.